

Plató: el mite de la caverna

Del diàleg *República*, VII, 514a-517c

Sòcrates: Imagina't, doncs, uns homes en un antre subterrani com una caverna —amb l'entrada que s'obre cap a la llum—, on es troben des de la infància i lligats de cames i coll, de manera que han de mirar sempre endavant, sense poder girar el cap a causa de les cadenes. Suposa que, darrera d'ells, a certa distància i a certa alçada, hi ha un foc que els fa claror i un camí entre aquest foc i els captius. Admet que un mur voreja el camí, com els parapets que els xerraires de fira posen entre ells i els espectadors per amagar les trampes i mantenir en secret les meravelles que mostren.

—M'ho imagino —va dir.

—Afigura't ara, al llarg d'aquesta tàpia, uns homes que porten tota mena d'objectes que són molt més alts que el mur, els uns amb forma humana, d'altres amb forma d'animals, fets de pedra, de fusta i de tota mena de materials; i, com és natural, els qui transporten els objectes, uns s'aturen a conversar i d'altres passen sense dir res.

—És estranya —digué— l'escena que descrius, i són estranys els presoners.

—S'assemblen a nosaltres —vaig dir jo—; en efecte, aquests, després de si mateixos i dels altres, ¿creus que hauran vist res més que les ombres projectades pel foc cap al lloc de la cova que està enfront d'ells?

—No pot ser d'altra manera si estan obligats a mantenir llurs caps immòbils tota la vida.

—I què hi ha dels objectes transportats? ¿No creus que succeeix això mateix?

—Sens dubte.

—¿No creus que si els objectes tinguessin la capacitat d'enraonar entre ells, els presoners creurien que les ombres que veuen són objectes reals?

—És clar.

—¿I què passaria si la presó tingués un eco a la paret del davant dels presoners? Cada vegada que un dels vianants enraonés, ¿no creus que ells pensaran que són les ombres les qui enraonen?

—Per Zeus, jo bé ho crec —digué.

—Certament —vaig seguir jo— aquests homes no poden considerar altra cosa com a veritadera que les ombres dels objectes.

—Així ha de ser.

—Examina ara —vaig seguir jo— què els passaria, a aquests homes, si se'ls deslliurés de les cadenes i se'ls guarís del seu error. Si algun fos alliberat i de seguida fos obligat a aixecar—se i a girar el coll, i a caminar i a mirar cap a la llum, en fer tots aquests moviments experimentaria dolor, i a causa de la llum seria incapaç de mirar els objectes, les ombres dels quals havia vist. ¿Què creus que respondria el presoner si

algú li deia que el que veia abans no tenia cap valor, però que ara, que està més pròxim de la realitat i que està girat vers coses més reals, hi veu més correctament? ¿I si, finalment, fent—li mirar cadascuna de les coses que li passen pel davant, se l'obligués a respondre què veu? ¿No creus que romandria astorat i que li semblaria que el que havia vist abans era més vertader que les coses mostrades ara?

—Així és —va dir.

—Així doncs, si, a aquest mateix, l'obliguessin a mirar el foc, ¿els ulls li farien mal i desobeiria, girant—se una altra vegada cap a aquelles coses que li era possible de mirar, i seguiria creient que, en realitat, aquestes són més clares que les que li mostren?

—Sens dubte seria així —va dir.

—I —vaig prosseguir—, si aleshores algú, per forma, l'arrossegués pel pendent abrupte i escarpat, i no el deixés anar abans d'haver arribat a la llum del sol, ¿no és cert que sofriria i que es revoltaria en ser tractat així, i que, un cop arribat a la llum del sol, s'enlluernaria i no podria mirar cap de les coses que nosaltres diem que són vertaderes?

—No podria —digué—, almenys no de cop.

—Necessitaria acostumar—s'hi, si volia contemplar les coses de dalt. De primer, observaria amb més facilitat les ombres; després, les imatges dels homes i de les coses reflectides a l'aigua; i, a la fi, els objectes mateixos.. Després, tot aixecant la vista cap a la llum dels astres i de la lluna, contemplaria, de nit, les constel·lacions i el firmament mateix, molt més fàcilment que no pas, durant el dia, el sol i la llum del sol.

—És clar que sí.

—Finalment, penso que podria mirar el sol, no només la seva imatge reflectida en les aigües ni en cap altre indret, sinó que seria capaç de mirar—lo tal com és en si mateix i de contemplar—lo allà on veritablement és.

—Necessàriament —digué.

—I després d'això ja podria començar a raonar que el sol és qui fa possibles les estacions i els anys, i és qui governa tot el que hi ha a l'espai visible, i que és, en certa manera, la causa de tot allò que els seus companys contemplaven a la caverna.

—És evident —digué— que arribaria a aquestes coses després d'aquelles altres.

—I doncs, què? Ell, en recordar—se del seu estatge anterior i de la saviesa d'allà i dels qui aleshores estaven encadenats, ¿no creus que se sentiria feliç del canvi i compadiria els altres?

—Certament.

—¿I creus que envejaria els honors, les lloances i les recompenses que allà sota donaven a qui millor observava el pas de les ombres, a qui amb més seguretat recordava les que acostumaven a desfilar al davant, al darrere o al costat d'altres, i que, per aquest motiu, era capaç d'endevinar d'una manera exacta el que vindria? ¿Tu creus que desitjaria tot això i que tindria enveja dels antics companys que gaudeixen de poder o són més honorats, o bé preferiria com l'Aquil·les d'Homer «passar la vida al

servei d'un pagès i treballar per a un home sense béns» i suportar qualsevol mal abans de tornar a l'antic estat?

—Jo bé ho crec així —digué—, que més s'estimaria qualsevol sofriment que no pas tornar a viure d'aquella manera.

—I pensa també això que et diré. Si aquest home tornés una altra vegada a la cova i s'assegués a la seva antiga plaça, ¿no es trobaria com cec, en arribar de sobte de la llum del sol a la fosca?

—Sí, certament —digué.

—I si hagués de tomar a donar la seva opinió sobre les ombres per competir amb aquells homes encadenats, mentre encara hi veu confosament abans que els ulls no se li habituïn a la fosca —i el temps per habitar—s'hi seria llarg—, ¿no és cert que faria riure i que dirien d'ell que, per haver volgut pujar, tornava ara amb els ulls malmesos, i que no varia la pena ni tan sols d'intentar l'ascensió? I a qui intentés deslligar—los i fer—los pujar, si el poguessin prendre amb les seves pròpies mans i el poguessin matar, no el matarien?

—Sí, certament —digué.

—Aquesta imatge, doncs, estimat Glauc, és aplicable exactament a la condició humana, equiparant, d'una banda, el món visible amb l'habitable de la presó i, de l'altra, la llum d'aquell foc amb el poder del sol. I si estableixes que la pujada i la visió de les coses de dalt són l'ascensió de l'ànima vers la regió intel·ligible, no quedaràs privat de conèixer quina és la meua esperança, ja que desitges que parli. Déu ho sap si em trobo en el cert, però a mi les coses em semblen d'aquesta manera: regió del coneixement, la idea del bé és l'última i la més difícil de veure; però, un cop és vista, es comprèn que és la causa de totes les coses rectes i belles: en la regió del visible engendra la llum i l'astre que la posseeix, i, en la regió de l'intel·ligible, és la sobirana única que produeix la veritat i l'enteniment; i cal que la contempli aquell qui es disposi a actuar assenyadament tant en la vida privada com en la pública.